

Natuurinclusieve sportaccommodaties, wat werkt (nog niet)?

Koen Hendriks (Gemeente Venlo)

Koen Beelen (Routekaart Verduurzaming Sport)

20 maart 2024

Natuurinclusieve sportaccommodatie, wat werkt (nog niet)?

Lessen van vijf living labs

Routekaart Verduurzaming Sport

Samen —
naar
duurzaam
→

Agenda

- Intro Routekaart
- Intro Living Labs
- Lessen (tot nu toe)
  - Rol van betrokkenen
  - Meten = Weten
  - Verwachtingsmanagement
- Vragen/gesprek

Samen —
— naar
duurzaam
→

Routekaart Verduurzaming Sport: Samen verkleinen we de voetafdruk van de sportsector

Ambities

1
alle
sportaccommodaties
CO₂-arm

2
geen
gewasbeschermings-
middelen

3
gebruik circulaire
materialen

4
klimaatadaptieve
sportomgeving

Ambitie 4: klimaatadaptieve sportomgeving

- Water
- Hitte
- Natuurinclusief/Biodiversiteit

➤ *Directe relatie naar sport, sportplezier en welzijn*

klimaatadaptieve
sportomgeving

Samen —
— naar
duurzaam
—>

Samen —
— naar
duurzaam
→

Living Labs Natuurinclusieve Sport

Samen —
— naar
duurzaam
→

Sporten en Natuurinclusief: kan dat?!

Groen is enorm van belang. Je voelt je prettiger in een groene omgeving. Maar, ... kunnen we op sportlocaties echt bijdragen aan natuurinclusiviteit en biodiversiteitsherstel?

Sportvoorzieningen zijn (vaak) hoofdzaak, groen/natuur meer bijzaak i.r.t. beheer

Het eindplaatje kunnen we ons vaak al wat bij voorstellen, maar hoe kom je er?

Vanuit vijf living labs komen we tot toepasbare inzichten.

Samen —
— naar
duurzaam
→

Living Labs Natuurinclusieve Sport

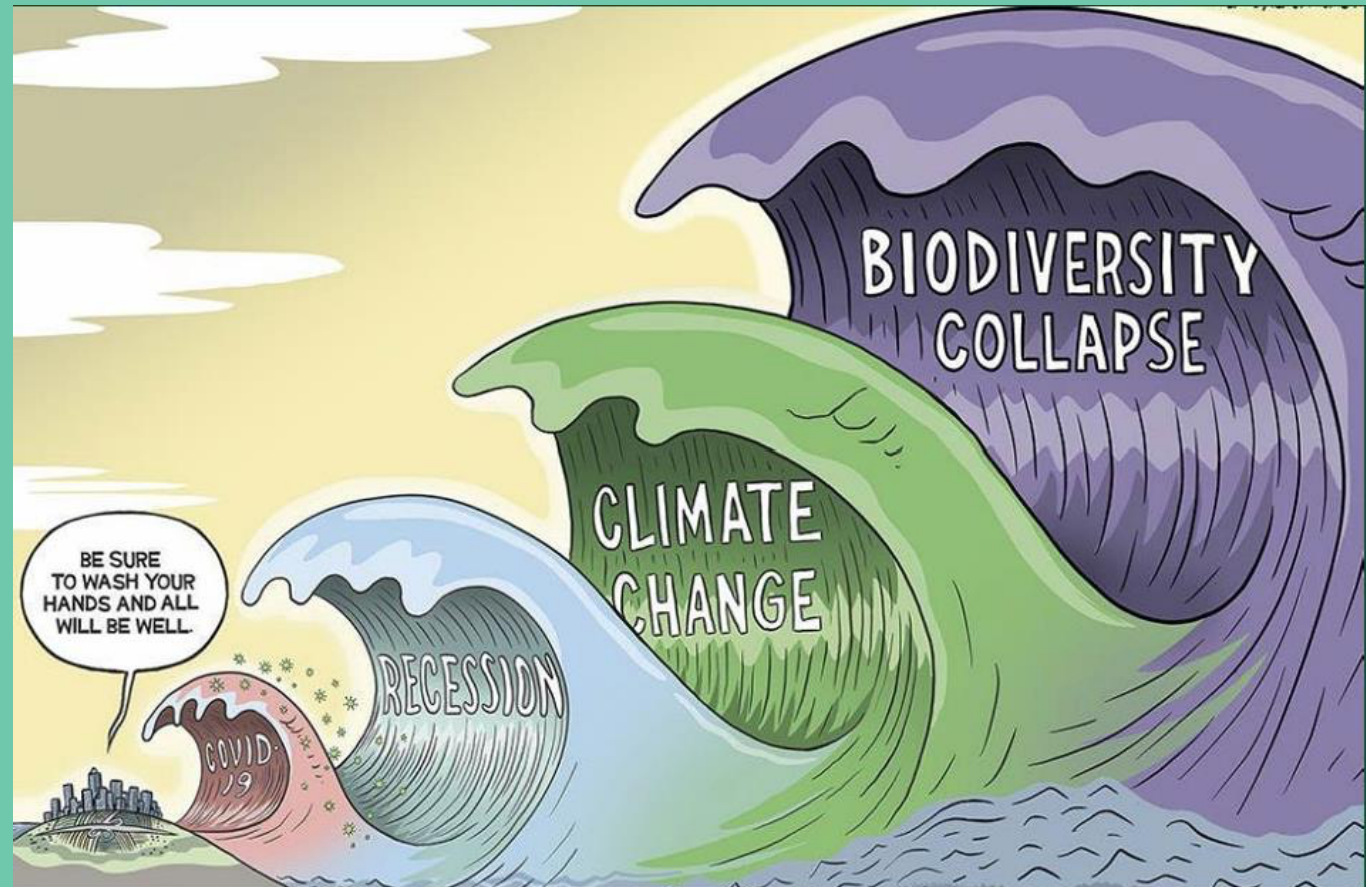
- Natuurinclusief: De mate waarin maatschappelijke en economische activiteiten 'verweven' zijn met de natuur.
- Living labs: het proces om te komen tot een natuurinclusieve sportomgeving wordt in de praktijk getest.

Maatschappelijke opgaven: de context

- Strijd om ruimte voor wonen, én mobiliteit, én industrie, én natuur, én sport & bewegen, én....
- Gezondheid, preventie
- Klimaat
- Duurzaamheid
- Demografische ontwikkelingen

Samen —
— naar
duurzaam
→

Wat is de hoofdvraag van een living lab?

De hoofdvraag van een living lab is: *‘Hoe kunnen we een natuurinclusief sportpark of natuurinclusieve sportomgeving ontwikkelen en daarmee bijdragen aan biodiversiteit, klimaatadaptatie én meer sportplezier en welbevinden?’*

De doelstellingen van een living lab natuurinclusief sporten zijn dus drieledig:

- Monitoren van de ontwikkeling van natuur en biodiversiteitsherstel;
- Monitoren van de versterking van het welzijn, en als mogelijk van het sportplezier;
- Leren van het proces.
- Bewustwording creëren, blijven lobbyen

Samen —
— naar
duurzaam
→

Proces

Acties per living lab

Organisatie

Opbrengst

Step 1

Start

- Betrokkenen bij elkaar brengen, kennismaken. Team en vertrouwen ontwikkelen.
- In kaart brengen de huidige situatie (Ist):
  - o Natuurwaarden van huidige sportlocatie dmv nulmeting.
  - o Welzijn i.r.t. de groene omgeving d.m.v. nulmeting, als mogelijk aangevuld met sportplezier i.r.t tot het groen.

Ontwerp

- Ontwerp van een gewenste situatie (Soll).
- SWOT/Gap analyse van huidige versus gewenst situatie (Ist vers Soll).

Plan

- Werkplan ontwikkelen om de natuurinclusieve sportinfrastructuur te verbeteren.
- Gewenste opbrengst vastleggen en (rand) voorwaarden om tot gewenste resultaat te komen m.b.t. kennis, menskracht, financiën, organisatie.

Evaluatie

Procesgang beschrijven, o.a. hoe verloopt de samenwerking en de besluitvorming.

Go/No-go

Besluit wel of niet door naar stap 2.

Ook besluit over hoe living lab in stap 2 georganiseerd wordt.

Step 2

Start

Opstart verbeterproject.

Uitvoering

Plan uitvoeren, afhankelijk van beschikbare kennis, menskracht, financiële middelen en organisatie.

Monitoring

- Natuurwaarden van de sportlocatie monitoren.
- Welzijn i.r.t. de groene omgeving monitoren.

Evaluatie

- Delen van resultaten uit de living labs via de kanalen van de Routekaart-partners met op de doelgroep afgestemde uitingen.

Organisatie uit lokale, regionale of provinciale middelen.

Afhankelijk van de uitvoering van het ontwikkelplan.

Samen —
— naar
duurzaam →

Rollen van betrokkenen?

Bij het living lab kunnen de volgende actoren betrokken zijn:

- Sportaanbieders zoals sportvereniging(en) en/of sportondernemers;
- Eigenaar van de locatie, vaak de gemeente, ondernemer of landschapseigenaar;
- Gebruikers van de sportlocatie zoals sporters, toeschouwers, gasten, passanten, etc.
- De groen- en beheerprofessional
- Anderen zoals omwonenden, onderwijs, natuurorganisaties, ecologen en landschapsplanners, etc.

Gelijk? nee

Gelijkwaardig? Ja, maar met verschillende rollen

Capaciteiten? Verschillend!

Verweving met andere kwesties, belangen, etc. *Wie beslist over het geld?*

De rol de groen- en beheerprofessional

- Meedenken over kansen en uitdagingen
Kun je groenkennis toevoegen aan lokale situatie?
- Flexibel zijn in afspraken
Minder maaien of aan maaicontract vasthouden?
- Samen met ..
Wat kun je doen samen met vrijwilligers van verenigingen, ecologen, natuurorganisaties etc.?
- ...

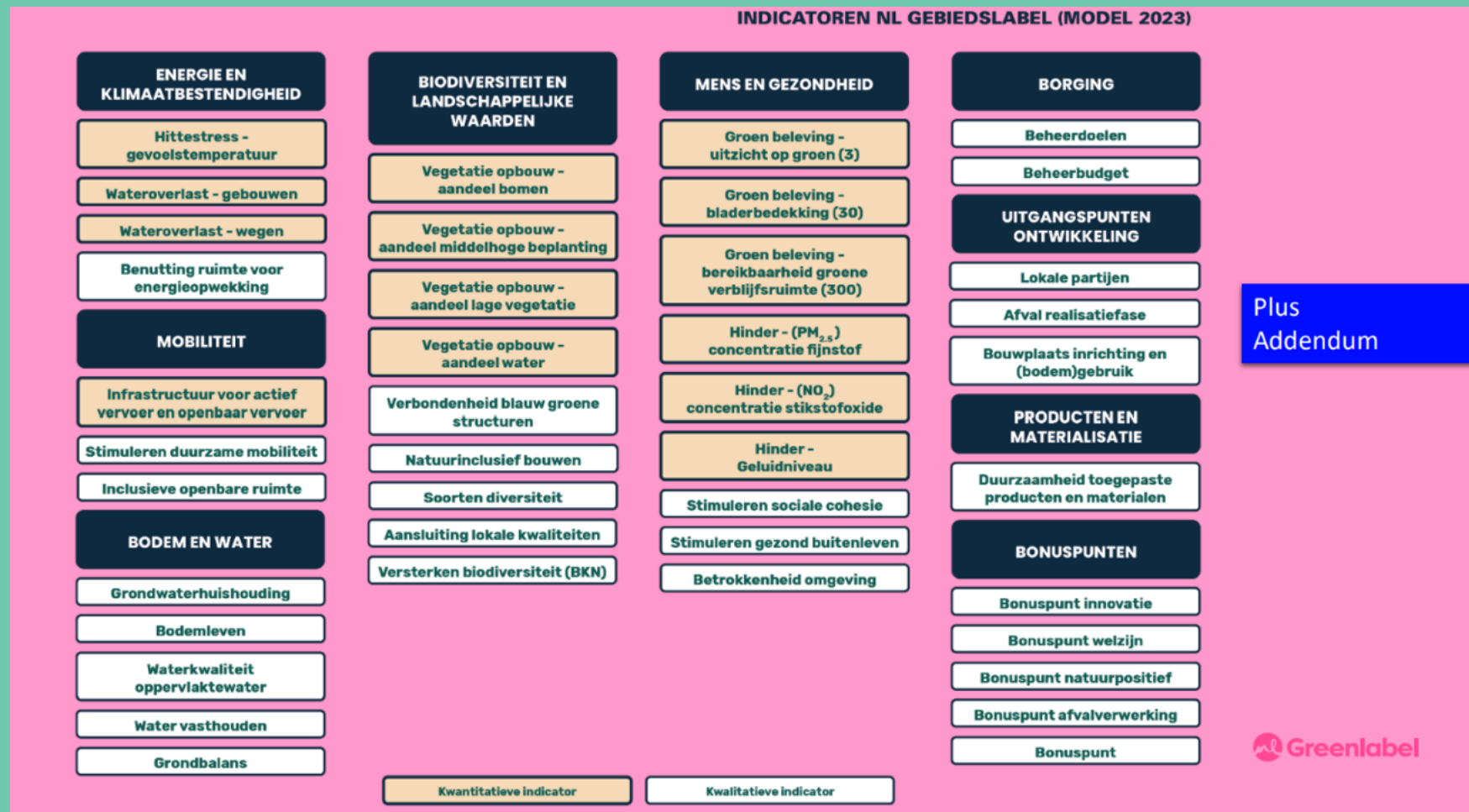
Samen —
— naar
duurzaam
→

Metten = Weten (1)

- Monitoren van de ontwikkeling van natuur en biodiversiteitsherstel;
- Monitoren van de versterking van het welzijn, en als mogelijk van het sportplezier;

Meten = Weten (2)

Meten = Weten (2)

Kaart bij indicator Vegetatieopbouw

Vegetatie

- < 0,5 m
- 0,5 - 2,5 m
- < 0,5 m + boom
- 0,5 - 2,5 m + boom
- Boom + verharding
- Water
- Verharding

Vegetatie verdampt water, waardoor de luchttemperatuur daalt. De kaart geeft een weergave van de plekken waar zich lage vegetatie (tot 0,5 meter), middelhoge vegetatie (0,5 meter tot 2,5 meter) en bomen bevinden. In de tabel wordt de oppervlakte voor lage en middelhoge vegetatie, de oppervlakte boomkroon dekking en de oppervlakte water vergeleken met de streefwaarden.

Terug

Meten = Weten (2)

Kaart bij indicator Hittestress – gevoelstemperatuur

Gevoelstemperatuur

- 33 °C
- 37 °C
- 41 °C
- 45 °C
- 49 °C

Op de kaart wordt in verschillende kleuren de gevoelstemperatuur aangegeven die kan worden ervaren tijdens een hete zomerdag met een luchttemperatuur van 33 oC. De waardes zijn gebaseerd op een hittestressmodel, dat weergeeft hoeveel warmer een plek is door het stedelijk hitte-eiland effect (UHI). Factoren als schaduw, vegetatie, windsnelheid, en (stromend) water zijn hierin meegewogen.

Terug

Metten = Weten (3)

Metten = Weten (4)

Energie en klimaatbestendigheid

1.1 Hittestress - gevoelstemperatuur

Score: **60**

40,6 - 43,5 °C
3 punt(en)

Bekijk kaart

Opmerkingen

De gemiddelde gevoelstemperatuur op een warme dag is 42,7 graden. Dit komt met name door de grote hoeveelheid verharding; bijna 65% (waaronder kunstgras) en het gebrek aan schaduw. De boomkroondekking in het projectgebied is maar 6%, waar de streefwaarde 30% is.

Aanbevelingen

Om hittestress te beperken is het belangrijk om meer schaduw op het sportpark te creëren. Bij voorkeur gebeurt dit door het aanplanten van bomen, maar dit kan ook door het plaatsen van pergola's of schaduwdoeken. Er zijn veel kleine grasveldjes op het sportpark die eigenlijk geen functie hebben. Daar kunnen gebiedseigen bomen worden geplant. Bij de kans op overlast door wortelopdruk of bladafval kan voor struikachtige groenblijvende bomen zoals hulst en/of liguster worden gekozen. Een groen dak of een groene gevel draagt in beperkte mate bij aan verkoeling, maar biedt uiteraard ook andere voordelen.

1.2 Wateroverlast - Gebouwen

Score: **100**

< 19% van de gebouwen heeft overlast van water
5 punt(en)

Bekijk kaart

Opmerkingen

Bij extreme piekbuien heeft 0% van de gebouwen een verhoogde kans op waterschade.

Aanbevelingen

N.v.t.

Metten = Weten (5)

Mens en gezondheid

3.1 Groen beleving - uitzicht op groen (3-regel)

Score: 60

● Huidig ● Ambitie

41% - 60% van de buitenruimte heeft uitzicht op 3 bomen
3 punt(en)

Bekijk kaart

Opmerkingen

Een deel van de bomen op het sportpark is weggehaald ten behoeve van de aanleg van een nieuw sportveld. Op het sportpark heeft 50% van het terrein zicht op minimaal 3 bomen. Dit komt met name door de groene omgeving (begraafplaats, bospercelen en tuinen). De ambitie is om dit te verbeteren door op het sportpark zelf meer bomen aan te planten.

Aanbevelingen

Aan de randen van het sportpark is veel uitzicht op groen, maar middenin niet. Plant meer groen aan rondom de kantine en in de kern van het sportpark. Houd hierbij rekening met gebiedseigen beplanting.

3.4 Hinder - (PM2.5) concentratie fijnstof

Score: 60

● Huidig ● Ambitie

100% van de buitenruimte voldoet aan de WHO-norm uit 2005 (10µg/m3)
3 punt(en)

Bekijk kaart

Opmerkingen

Nederland is een dichtbevolkt land met veel landbouw en een dicht wegennet, waardoor de luchtkwaliteit over het algemeen matig is. Vlak langs het sportpark loopt de A73 en de N271. Het is moeilijk om deze score direct te beïnvloeden, maar de ambitie is om meer bomen toe te voegen die de luchtkwaliteit verbeteren en fijnstof afvangen.

Aanbevelingen

Naaldbomen zijn het best in het afvangen van fijnstof, maar die zijn niet gebiedseigen. Toch kan hiervoor gekozen worden aangezien naaldbomen, bladoverlast voorkomen en een lage allergeniteit hebben. Een voorbeeld van een boom die gebiedseigen en sterk is in het afvangen van fijnstof is de fladderiep. Duurzame mobiliteit draagt ook bij aan een vermindering van fijnstof in de lucht. Stimuleer waar mogelijk duurzaam vervoer. Voor wat betreft klimplanten op bijvoorbeeld gevels staat hederia bekend als een goede fijnstof afvanger.

Metten = Weten (6)

Borging

8.1 Beheerdoelen

Score: 60

Er is een beheerplan met 3 extra doelen
3 punt(en)

● Huidig ● Ambitie

Opmerkingen

De groenaannemer Vebego gebruikt HVO als brandstof en maakt geen gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Circulariteit en hinderbeperking zijn onderdeel van de uitvraag geweest. Het contract is voor de lange termijn afgesloten, dus er kunnen niet ineens meer duurzaamheidsdoelen worden geborgd.

Aanbevelingen

Ga met Vebego in gesprek en vraag welke duurzaamheidsdoelen zij binnen het huidige beheerplan kunnen meenemen. Een minder extensief maaibeeld geeft bijvoorbeeld ook een kostenbesparing. Vebego (partner NL Greenlabel) is een partij die wil verduurzamen, dus wellicht liggen er nog kansen. Stel als gemeente een beheervisie voor de hele gemeente op en neem dit mee in beheerplannen. Stem het beheerplan specifiek af op de te nemen maatregelen.

8.2 Beheerbudget

Score: 100

Het beheer is geborgd voor 5 jaren
5 punt(en)

● Huidig ● Ambitie

Opmerkingen

Er is recent een lange termijncontract met Vebego afgesloten.

Aanbevelingen

Evalueer als gemeente met een ecoloog (aan de hand van het ecologisch onderzoek) het beheer. en plan een evaluatie met Vebego, waarin mogelijkheden tot bijsturing besproken worden. Bijsturing is wellicht relatief makkelijk en op deze manier hoeft er niet gewacht te worden tot het contract is uitgediend.

Voorbeelden (1)

Voorbeelden (2)

Samen —
— naar
duurzaam
→

Voorbeelden (3)

Samen —
— naar
duurzaam
—>

Voorbeelden (4)

Samen —
— naar
duurzaam
→

Voorbeelden (5)

Samen —
— naar
duurzaam
—>

Voorbeelden (6)

Samen —
— naar
duurzaam
→

Voorbeelden (7)

Uitdaging: meer harmonie met de omgeving

- Meer bomen en struiken (heggen)
- Kruidengras
- Gebiedseigen beplanting
- Natuurlijke materialen
- Interactie met groen
- Harde (kunstmatig) vs zachte (natuurlijke) ondergrond
- Ecologisch onderzoek
- Integrale duurzaamheid

Brainstormsessie

Verwachtingsmanagement

- Lokale trekker van Living Lab nodig
- Kwartiermaker op afstand
- Living lab regisseur
  - Procesbegeleider
  - Project(bege)leider

Eerste fase was duidelijk met kop en staart, begin en einde. Met enkele duidelijk gedefinieerde stappen. Is het een project of een proces?
- De rol van de groen- en beheerprofessional
- De rol van gebouwbeheerders
- Korte of lange adem?
- Financiering, wie is in lead?

Bronnen

The book cover features a collage of images: a golf course, a field of purple flowers, a bee on a yellow flower, and a ladybug. It includes several green circular icons representing water, a person walking, a bee, and a thermometer. The title is in a green sans-serif font, and the subtitle is in a smaller green font. The publisher's logo, VHG, is at the bottom right.

Groene oplossingen voor gezonde, natuurinclusieve sportaccommodaties

Met praktische tips en inspiratie voor het vergroenen van sportterreinen en gebouwen

VHG
Koninklijke Vereniging van Hovesters en Groenverzamelaars

The banner shows a large field of white and red daisies in the foreground, with a tennis court and a building in the background. The text is in white on a blue background.

Natuurinclusief sporten en bewegen

#gelderlandsportduurzaam #wewinnenveelmetsport

provincie Gelderland

NOC-NSF

Samen —
— naar
duurzaam
→

Uitnodiging

Volg de berichtgeving over de living labs

Medio juni zal een kennisdag natuurinclusieve sportlocaties plaatsvinden!

Koen Hendriks
+31 6 2053 5760
k.hendriks@venlo.nl

Koen Beelen
+31 6 2826 0205
koen.beelen@nocnsf.nl

Samen —
— **naar**
duurzaam
→

**Dank voor uw
aandacht!**